Z E S Z Y T Y N A U K O W E UNIWERSYTETU RZESZOWSKIEGO

SERIA FILOLOGICZNA

ZESZYT 65/2010 HISTORIA LITERATURY 5

**Marek Stanisz**

Uniwersytet Rzeszowski

# WIELKIE JUBILEUSZE I OSOBLIWOŚCI MICKIEWICZOWSKIE

W dniach 26–28 września 2005 roku odbyła się w Rzeszowie międzynarodowa interdyscyplinarna konferencja naukowa „Wielkie jubileusze i osobliwości Mickiewiczowskie. W 150. rocznicę śmierci Poety" zorganizowana przez Zakład Literatury Romantyzmu i Pozytywizmu Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Rzeszowskiego, Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza – Oddział w Rzeszowie oraz Stowarzyszenie Literacko-Artystyczne „Fraza". Kierownictwo naukowe konferencji sprawowali: Czesław Kłak, Kazimierz Surowiec, Kazimierz Maciąg i Marek Stanisz.

Celem rzeszowskiej konferencji było wskazanie i rozpoznanie niedocenianych, a przez to rzadziej dostrzeganych obszarów mickiewiczologii. Refleksji badawczej poddano zatem różnorodne, mniej znane formy obecności dzieła i legendy Adama Mickiewicza w kulturze polskiej oraz za granicą. Obok tytułowych „jubileuszy i osobliwości" przedmiotem wygłoszonych referatów były tradycje mickiewiczowskie w literaturze, teatrze oraz publicystyce społecznej od XIX do XXI wieku, sposoby przedstawiania biografii oraz metody interpretacji utworów Mickiewicza przez historyków literatury, a także obecność legendy i dzieł Poety w edukacji szkolnej. Konferencja zgromadziła liczne grono badaczy z wielu ośrodków naukowych w Polsce (Bydgoszcz, Częstochowa, Gdańsk, Katowice, Kielce, Kraków, Lublin, Łódź, Nowy Targ, Opole, Poznań, Rzeszów, Siedlce, Słupsk, Toruń, Warszawa, Wrocław) oraz z zagranicy (Białoruś, Niemcy, Ukraina). Wraz z polonistami w rzeszowskiej sesji naukowej wzięli udział teatrologowie, filozofowie, historycy i bibliotekoznawcy. Wygłoszono 54 referaty w trakcie obrad plenarnych oraz w trzech sekcjach tematycznych.

Obchodom rocznic Mickiewiczowskich poświęcone zostały wystąpienia Zbigniewa Sudolskiego (UW) *Poetyckie echa zgonu i pogrzebu Adama Mickiewicza*, Barbary Koc (UW) *Koncepcje pomnika Adama Mickiewicza w Wilnie*, Stanisława Fity (KUL) *Pozytywistyczne spory wokół pomników Mickiewicza*, Krystyny Ratajskiej (UŁ) *Młodzież Uniwersytetu Jagiellońskiego w hołdzie*

*wieszczowi*, Teresy Winek (IBL PAN) *Między jubileuszami. „Pan Tadeusz" w latach 1884–1898* oraz Michała Zięby (AP w Krakowie) *Obchody rocznic Mickiewiczowskich przez młodzież akademicką Lwowa i Krakowa w latach 1873–1898*; nad społecznym wymiarem ostatniego jubileuszu w XX wieku zastanawiał się Bogusław Dopart (UJ) w referacie *Co się wydarzyło w roku 1998?*. O „osobliwościach Mickiewiczowskich" traktowały wystąpienia Magdaleny Piotrowskiej (UAM) *Mickiewiczowskie „tableaux vivants"* oraz Marii Berkan-Jabłońskiej (UŁ) *Artystyczne i quasi-artystyczne ilustracje do dzieł Mickiewicza w XX i XXI wieku*.

Tematem najliczniejszej grupy referatów było oddziaływanie poezji Mickiewicza na twórczość innych pisarzy polskich: J. Słowackiego (Ewa Grzęda, UWr), C. Norwida (Beata Jermak-Wołoszyn, AŚ w Kielcach), W. Łozińskiego (Ewa Niwińska-Lipińska, Gdańsk), A.E. Odyńca (Marek Stanisz, UR), B. Prusa (Kazimierz Maciąg, UR), S. Żeromskiego (Eugenia Łoch, UMCS), W. Sieroszewskiego (Ida Sadowska, AŚ w Kielcach), K.O. Borchardta (Joanna Rusin, UR), W. Gombrowicza (Mieczysław Inglot, UWr). Analizie poddano także recepcję *Dziadów* w dwudziestoleciu międzywojennym (Magdalena Sadlik, PPWSZ w Nowym Targu), obecność tradycji mickiewiczowskiej w poezji skamandrytów (Gustaw Ostasz, UR), w dramatach S. Wyspiańskiego, K.H. Rostworowskiego i J. Zawieyskiego (Janusz Skuczyński, UMK), w prozie Drugiej Emigracji (Jolanta Pasterska, UR), a także w twórczości pisarzy współczesnych: S. Mrożka (Maria Makaruk, UW), K. Karaska (Janusz Pasterski, UR) i T. Różyckiego (Magdalena Rabizo-Birek, UR). Referenci skupiali się albo na syntetycznym ujęciu wątków mickiewiczowskich w twórczości charakteryzowanych pisarzy, albo na recepcji dzieł Poety w pojedynczych utworach. Ogromna popularność tej tematyki świadczy o tym, jak ważną rolę w kulturze polskiej odgrywa twórczość Mickiewicza i jak rozmaicie oddziaływała na wiele pokoleń polskich pisarzy.

Uczestnicy konferencji nie stronili również od interpretacji dzieł Adama Mickiewicza. *Dziady* jako dramat świadomości przedstawiła Maria Maskała (Uniwersytet Jana Gutenberga w Moguncji, Niemcy), propozycję nowego odczytania *Widzenia księdza Piotra* zaprezentował Roman Magryś (UR), ku lekturze *Zdań i uwag* zwróciła się Małgorzata Burta (AP w Siedlcach), wątki „testamentalne" w liryce Mickiewicza poddał analizie Roman Mnich (Uniwersytet w Drohobyczu, Ukraina).

Wiele uwagi poświęcono omówieniu wybranych epizodów z życia Poety, a także ukazaniu historycznych i kulturowych uwarunkowań jego dzieł oraz ich recepcji. Tak więc Jerzy Kuzicki (UR) zaprezentował emigracyjne kontakty Braci Zewnętrznych oo. zmartwychwstańców z Adamem Mickiewiczem; o „małej ojczyźnie" Poety przypomniała Zinaida Lewczuk (Uniwersytet w Brześciu, Białoruś); Mariusz Chrostek (UR) tropił syberyjskie losy bohaterów III cz. *Dziadów*; Iwona Węgrzyn (UJ) ukazała wpływ Władysława Mickiewicza na

kształtowanie się legendy Adama; Ewa Skorupa (UJ) przedstawiła działania XIX-wiecznej cenzury państw zaborczych skierowane przeciw utworom Wieszcza; inscenizacje dramatów Mickiewicza oraz inne przedstawienia jemu poświęcone, zaprezentowane na scenie krakowskiej w latach 1890–1898 omówiła Anna Sobiecka (PAP w Słupsku); przedmiotem wystąpienia Marii Żygałowej (Uniwersytet w Brześciu, Białoruś) było znaczenie twórczości Mickiewicza dla rozwoju kultury białoruskiej.

Bardzo interesująco przebiegały obrady, których tematem była recepcja poglądów społeczno-politycznych Mickiewicza. Refleksję na ten temat zainaugurował Aleksander Bobko (UR), przedstawiając współczesne spojrzenie na kluczowe koncepcje polityczne autora *Ksiąg narodu i pielgrzymstwa polskiego*; Grażyna Legutko (AŚ w Kielcach) podjęła problem „idei Mickiewiczowskiej" w publicystyce społeczno-politycznej G. Daniłowskiego; Agnieszka Grzelak (UKW) ukazała wizerunek Poety jako ideału etycznego w książce Z. Wasilewskiego *O sztuce i człowieku wiecznym*; Artur Żywiołek (AP w Częstochowie) zajął się polityczną lekturą dzieł Wieszcza w pismach M. Zdziechowskiego; Agnieszka Czajkowska (AP w Częstochowie) omówiła wizerunek Mickiewicza w XX-wiecznej eseistyce historycznej. Swoistym podsumowaniem tych wystąpień był referat Andrzeja Waśki (UJ) na temat rewizji roli Mickiewicza jako wieszcza narodowego w publicystyce od J. N. Millera do R. Ziemkiewicza.

Przedmiotem naukowej refleksji stały się także pytania o miejsce Adama Mickiewicza w edukacji szkolnej od XIX do XXI wieku. Referaty na ten temat wygłosili: Czesław Kłak (UR, *Rzeszowskie wydanie „Pana Tadeusza" ad usum scholarum*), Małgorzata Chachaj (UMCS, *„Pan Tadeusz" „dla maluczkich" – epopeja Adama Mickiewicza w ujęciu J.T. Wydżgi oraz S. Rossowskiego*), Bożena Olszewska (UO, *Czasopisma dziecięce wobec wielkich jubileuszów Mickiewiczowskich*), Mariusz Chołody (UAM, *Mickiewicz w biografice dydaktycznej XIX stulecia*), Marta Rusek (UJ, *Twarze i gęby Mickiewicza w nowych podręcznikach do liceum*) oraz Zygmunt Sibiga (UR, *Mickiewicz i jego dzieła w życiu Polonii*).

Ważne wystąpienia poświęcono XX-wiecznej mickiewiczologii: o „Pana Pigoniowych kłopotach z Mickiewiczem" mówiła Marta Polańska (UR), wkład Alfonsa Bronarskiego w rozwój wiedzy o autorze *Dziadów* przedstawił Jan Wolski (UR); sylwetkę Poety jako bohatera eseju metaliterackiego zaprezentowała Małgorzata Krakowiak (UŚ), socrealistyczną mickiewiczologię scharakteryzowała Aleksandra Chomiuk (UMCS), zaś Beata Gontarz (UŚ) ukazała współczesne próby „dekonstruowania Mickiewicza". Referat pt. *Maria Danilewicz-Zielińska (1907–2003) jako badaczka Mickiewicza* nadesłał również Jerzy Starnawski (UŁ), który nie mógł osobiście uczestniczyć w konferencji.

Program sesji naukowej „Wielkie jubileusze i osobliwości Mickiewiczowskie" został wzbogacony o imprezy towarzyszące: prezentację zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Rzeszowskiego (w tym księgozbioru prof. Stanisława

Pigonia przechowywanego jako wydzielona część Biblioteki w pracowni „Pigonianum"), zwiedzanie Muzeum-Zamku w Łańcucie (szczególne zainteresowanie uczestników konferencji wzbudziły zbiory tamtejszej biblioteki) oraz jubileusz pracy naukowej prof. dra hab. Czesława Kłaka, wieloletniego kierownika Zakładu Literatury Romantyzmu i Pozytywizmu IFP UR (a wcześniej WSP w Rzeszowie) – w trakcie tej uroczystości odbyło się m.in. wręczenie Profesorowi księgi jubileuszowej pt. *Literatura i jej konteksty. Prace ofiarowane Profesorowi Czesławowi Kłakowi* (pod red. J. Rusin i K. Maciąga, Rzeszów 2005).

Rzeszowska konferencja uzyskała wsparcie finansowe Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego, Rektora Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Dyrektora Instytutu Filologii Polskiej UR.

W zgodnej opinii uczestników i słuchaczy międzynarodowa interdyscyplinarna konferencja naukowa „Wielkie jubileusze i osobliwości Mickiewiczowskie" zapisała się jako ważne ogniwo obchodów 150. rocznicy śmierci Poety (m.in. obok konferencji w Gdańsku, Warszawie, Grodnie, Wilnie, Łodzi i Cieszynie). Atutem rzeszowskiego spotkania była nie tylko wyrazista i oryginalna formuła tematyczna, skupiająca uwagę na obszarach nie w pełni rozpoznanych naukowo, ale także duża rozmaitość problemowa i metodologiczna wygłoszonych referatów, interdyscyplinarny charakter wielu z nich oraz – co również nie jest bez znaczenia – liczny udział słuchaczy: pracowników naukowych, nauczycieli, studentów i uczniów. Wrześniowa konferencja poświęcona „jubileuszom i osobliwościom Mickiewiczowskim" stała się miejscem spotkania licznego grona badaczy różnych generacji i środowisk naukowych: obok najwybitniejszych znawców przedmiotu wzięli w niej udział przedstawiciele kilku młodszych pokoleń mickiewiczologii polskiej i zagranicznej. Dzięki owej rozmaitości w trakcie obrad panowała niepowtarzalna atmosfera sprzyjająca intensywnej wymianie myśli i spostrzeżeń, przedstawianiu nowych interpretacji oraz podejmowaniu inspirujących dyskusji.

Referaty wygłoszone na konferencji zostały opublikowane w monografii zbiorowej *Adam Mickiewicz. Dwa wieki kultury polskiej. Studia* pod redakcją Kazimierza Maciąga i Marka Stanisza, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2007, ss. 711. Recenzentami naukowymi rozprawy byli prof. dr hab. Józef Bachórz i prof. dr hab. Zbigniew Przychodniak.